

ПАМ'ЯТІ ВІКТОРА КЛЬОНКІНА

Олексій Кльонкін, Андрій Панів, Денис Тоїчкін

Віктор Сергійович Кльонкін народився 19 травня 1955 року у місті Чита у Забайкаллі. Від самого дитинства Віктор цікавився образотворчим мистецтвом, історією і технікою. Захоплення малюванням привело його до художньої школи. Талановитий юнак створив чимало оригінальних малюнків, зокрема і призову конкурсну роботу «Місто майбутнього».

Одного разу на літніх канікулах разом з матір'ю юний Віктор відвідав етнографічний музей Санкт-Петербургу, де декілька днів поспіль робив замальовки. З цієї подорожі він повернувся із зошитом на 96 аркушів, заповненими ескізами цікавих експонатів та пояснювальними дописами до них. У цьому ж музеї він вперше побачив справжнє японське самурайське вбрання, а також чимало автентичних творів зброярського мистецтва.

У 1982 році Віктор переїхав до Києва і влаштувався на завод «Ленінська Кузня» майстром з налаштування обладнання. У 1980-х у Радянському Союзі почали набувати популярності східні бойові мистецтва і Віктор активно долучився до їх практики. Для тренувань він своїми руками зробив свій перший меч – китайський *цзянь*, а також японські *саї* та *нунчаки*. Сам процес виготовлення зброї настільки захопив Віктора, що незабаром він почав приділяти цьому більше часу аніж самим тренуванням. В ті часи література на зброярську тематику була у дефіциті, рідкісні іноземні видання поширювались у вигляді ксеро- та фотокопій. Віктор сам робив фотокопії книжок та альбомів. По крихтах збираючи інформацію про реальні предмети, врешті створював креслення. А далі починався неповторний процес виготовлення.

У середині 90-х захоплення зброярством переросло у справжню професію і Віктор пішов до київського стрілецького клубу «Сапсан» на по-

Віктор Кльонкін в музеї Львівський Арсенал, 2006 р.

саду зброяра. Там він вже більш детально вивчив стрілецьку зброю, займаючись її ремонтом та вдосконаленням. Поступово опанував і роботу з деревом.

Віктор не міг тримати при собі набуті знання та великий практичний досвід. Так з'явилися перші статті в періодичному виданні «Зброя та Мисливство» у 2001 році. Згодом його статті почали публікувати у журналах «Клинок» та «Планета Легенд», де Віктор працював з 2001 по 2004 роки. Протягом цього часу у зазначених часописах було опубліковано близько сотні його статей різної тематики. Аби не перетворити ці видання у журнали «свого імені», Віктор послуговувався кількома псевдонімами. Захопившись, він міг місяцями і навіть роками вишукувати інформацію про цікавий зразок, аби пізніше створити його цілісну історію. Так він став одним з фундаторів зброєзнавчого жанру в українській журналістиці.

Віктор був частим гостем книжкового та антикварного ринків. Пристрасний бібліофіл, він, протягом життя, зібрав величезну бібліотеку – сотні книжок історичної, зброярської, релігійної та художньої тематики.

Як реконструктор та реставратор Віктор за роки своєї діяльності виготовив та відновив безліч макетів історичної зброї.

Віктор Кльонкін мав чимало колег – друзів та однодумців з якими підтримував теплі відносини. Серед них був і Андрій Панів, співробітник Львівського історичного музею, фахівець з історії стародавньої зброї. Андрій згадує:

«З Віктором Кльонкіним я познайомився близько п'ятнадцяти років тому: до «Музею Арсенал» – відділу історичної зброї Львівського історичного музею, де я тоді працював молодшим науковим співробітником, з Києва завітали представники популярного журналу «Клинок». Тодішній директор музею – Богдан Миколайович Чайковський – дозволив їм оглядову фотосесію «Арсеналу», а мені було доручено продемонструвати експозицію, розповісти її історію, супроводжувати гостей і надавати їм консультації з історії зброї... Так, біля вітрини «Арсеналу» я і познайомився з тим, хто в подальшому став мені справжнім-справжнім Другом, саме так – з великої літери! Це був Віктор Кльонкін.

Через деякий час після цього візиту до Львова, у 2005 році, редакція журналу «Клинок» запросила Львівський історичний музей на свою першу зброярську виставку «Майстер-Клинок» з тематичною виїздною експозицією. І музей погодився. Було надано дозвіл на формування списку і проведення фотозйомки тих експонатів, які мали експонуватись на цій виставці, і таким чином, Віктор, з редакційним фотоапаратом на ший і мною у супроводі, опинились у «святая-святых» музею – у фондах зброї!

Тоді там, незмінно і авторитетно, панував і правив Борис Васильович Мельник – музейник з великої літери, відомий у музейному світі по всій території колишнього Радянського Союзу. Особисто знайомий з такими метрами зброезнавства, як Емма Аствацатурян, Олександр Кулінський, Юрій Нацваладзе, Здіслав Жигульський – він був моїм наставником, авторитет якого для мене був незаперечним і недосяжним. Борис Мельник мав одну особливість – такі фотосесії, та ще й безпосередньо у його фондах, він непереварював на дух, вважав це вторгненням у щось його особисте, святе і таємниче, а таких фотографів і візитерів розглядав, через ледь привідкриті двері хранилища, як розкрадачів гробниць – не менше! Та коли Віктор, акуратно і обережно, фотографуючи ті експонати, які Мельник цінував найменше, тому й давав найпершими, повів з ним розмову, моєму подиву не було меж: слово за слово, речення за реченням – і я почав розуміти, що знаходжусь у товаристві двох людей, які, за декілька хвилин розмови, побачили один в одному рівних за обізнаністю, справжніх фанатів історичної зброї. Так, з розкритим ротом, передаючи предмети з рук одного – до іншого – я слухав їхні розмови, і експонати, що Мельник давав Віктору ставали чим раз все цікавішими, ціннішими й унікальнішими.

Згодом, з часом, я зрозумів, що обізнаність Віктора в даній темі за багатьма параметрами перевищувала навіть (недосяжного як на мене, на той час) Бориса Мельника. Віктор спокійно, скромно і абсолютно не хизуючись, міг видати такий пакет інформації про якийсь конкретний зразок історичної зброї, ув'язати історію типів цієї зброї з загальною історією тогочасного війська, а потім – і історії країни походження зразка, що, здавалось, ти слухаєш чи читаєш якусь супер зручну в подачі інформації енциклопедію. Обізнаність його була в цій темі всеосяжна і комплексна. Масив літератури, яку він фанатично колекціонував у свою бібліотеку, постій-

Віктор Кльонкін в музеї Львівський Арсенал, 2012 р.

на робота з реальними зразками, допомогли Віктору опанувати настільки високий фаховий рівень, який я не зустрічав навіть серед обтяжених со- лідними науковими ступенями дослідників з українських науково-дослід- них установ. А головне, що робило Віктора недосяжним для тих «сухих» науковців в обізнаності історичної зброї – було те, що Віктор з дитинства, захопившись книгами і історією зброї, пробував цю зброю виготовляти власноруч – у вигляді реплік. Досягши у цьому значної майстерності, вже згодом він опанував специфічне ремесло реставратора, який «препарую- чи» черговий зразок, розбирав його «до гвинтика», і вже потім, спостері- гаючи аналогічні зразки, міг видавати такі фахові оцінки, до яких жоден академічний науковець додуматись би не зміг.

Я вдячний Віктору, який і мене підштовхнув і надихнув до заняття істо- ричним зброєзнавством настільки, що сьогодні, вже закінчуючи аспіран- туру, пишу наукову роботу по військовій історії...

А Віктор Сергійович Кльонкін, який фанатично любив книги, історію зброї, свою абсолютно безпородну собаку – для мене і моєї сім'ї, назавж- ди Друг і просто – дядя Вітя – так його назвав мій син, якому Віктор пода- рував розкішний альбом про висадку на Місяць і про фантастичний світ планети Пандорра з фільму «Аватар».

Згадує Денис Тоїчкін – колега і добрий товариш Віктора:

«З Віктором Кльонкіним мене познайомив Андрій Панів під час Другої зброєзнавчої конференції. Несподівано виявилось, що ми також сусіди.

Віктор розпочав наше професійне спілкування з нещадної критики ок- ремих виступів на конференції. Завітавши ж до його оселі, я побачив чи- мало копій старовинної холодної зброї, виконаних у доволі примітивний спосіб, лише здалеку схожих на реальні прототипи. Зайве згадувати, на- скільки все це мені спершу не сподобалось.

Тільки пізніше я зрозумів, чому м'який і делікатний у житті Віктор не- рідко ставав різким у дискусіях щодо наших професійних проблем. Вже редагуючи матеріали для збірника наукових праць Конференції, я рап- том помітив, що він був правий у більшості своїх суджень. Це дещо мене здивувало, адже я і сам вважав себе непоганим фахівцем. Утім, здивування моє зросло ще більше, коли виявилось, що бачені мною у нього «недолу- гі» копії виготовлені Віктором власноруч наприкінці 1980-х, коли справж- ню історичну зброю мало хто міг потримати у руках. Віктор же робив їх на основі поганеньких світлин з музеїв і каталогів, без жодної докладної ін- формації. Власне, він був піонером аматорської репліки історичної зброї в Україні! Звісно, на момент нашого знайомства «аматорський» період його життя був далеко позаду, а зброярська майстерність таки вражала: зробле-

ні ним копії часом було майже неможливо відрізнити від оригіналів, а мистецтво реставратора не поступалося за рівнем професіоналам музейних майстерень. Найвищим же «пілотажем», абсолютно недоступним більшості сумлінних ремісників від реставрації, була здатність Віктора творчо осмислювати реставраційне завдання, причому ця творчість, базуючись на енциклопедичних знаннях, завжди втілювалась в абсолютно релевантні «історичні» результати.

У ході реставрації Віктор робив надзвичайно докладні схеми відновлюваних зразків у натуральну величину. На тому ж величезному аркуші ватмана записував свої зауваження, план ремонту і пропозиції. Його талант – точно діагностувати проблему пошкодженого

зразка, був заснований на величезному практичному досвіді використання, ремонту і виготовлення зброї. Так, розглядаючи тріснуту пружину старого кремінного замка, Віктор відразу міг визначити не тільки причину пошкодження і запропонувати декілька комплексних рішень, але й визначити доцільність та наслідки її ремонту або заміни. Звісно, його бачення йшло у розріз з поширеною позицією апологетів «сумлінної» реставрації та «недоторканості» «автентичних» зразків, більшість яких, доречі, являє собою не що інше, як збірні конструкції різних епох (це дуже тонко завжди відчував Віктор)... Звісно, тут не місце для дискусії, але маю зауважити, що, на мій погляд, Віктор Кльонкін завжди розумів і вмів точно визначити, як саме потрібно реставрувати зразок, аби у найкращий спосіб презентувати його, найбільш важливі з історичної точки зору особливості.

Я добре пам'ятаю, як він визначив пізні походження лако-фарбового покриття левантійського пістолета другої половини XVIII ст. Після делікатної і надзвичайно кропіткої роботи, деревина набула неймовірно красивої оригінальної фактури турецького горіха. На таке не насмілювся б жоден реставратор без рішення музейної ради. Віктор же, завдяки неймовірній

Віктор Кльонкін з відреставрованим ним пістолетом XVIII ст., Київ, 2019 р.

Пістолет XVIII ст. до початку реставраційних робіт.

Пістолет XVIII ст. по завершенні реставрації.

ерудиції та досвіду, з незмінно блискучим результатом суміщав роботу історика-джерелознавця, реставратора і... зброяра-розробника. Так, Віктор Кльонкін був ще й компетентим розробником, який успішно модернізував не один штатний зразок популярних моделей сучасної вогнепальної зброї.

Віктор-бібліофіл заслуговує окремої згадки. Його крихітна квартира-бібліотека (майстерня розташовувалась на балконі) являла собою фантасмагоричне видовище: сотні книжок і журнальних підшивок були повсюди, – більшість видань з мистецтва та історії, які можливо було придбати у радянський та пострадянський період на теренах колишнього СРСР. І все ж для Віктора, що не був у «добрих стосунках» з Інтернетом, моя бібліотека, з переважно іноземних видань, стала справжнім відкриттям: у неймовірному темпі він почав замовляти через мене десятки іноземних книжок з історії зброї, витрачаючи на це більшість своєї платні і пенсії.

Кожні вихідні Віктор сумлінно проводив на Петрівці, добре знайий усіма продавцями військово-історичної літератури. Постійно відвідував також антикварний ринок, де крім зброї відстежував новинки фалеристики. Обговорювати з ним бібліографічні новинки, як і зброєзнавчі проблеми можна було просто безкінечно.

Як товариш, Віктор Кльонкін був воістину «золотою» людиною: спокійний, розсудливий, скромний, завжди готовий допомогти, гостинний господар... Його видатні людські якості можна довго перелічувати.

Окремо хочеться відзначити – Віктор був справжнім патріотом України, палким прихильником прогресивних змін у нашій країні.

Статті Віктора Кльонкіна у фахових науково-популярних часописах мабуть читали всі, хто цікавився історією зброї в Україні. Десятки (якщо не сотні) цих праць пробудили суспільний інтерес до історії зброї, згуртували аматорів і фахівців та, не в останню чергу, стимулювали академічні наукові дослідження історії зброї. Осмислення та систематизація бібліографічного доробку Віктора Кльонкіна ще попереду.

Останніми роками Віктор відійшов від творчості, зосередившись на зброярстві і реставрації. Проте наша зброєзнавча конференція стала джерелом нового натхнення для нього як автора.

У представленому науковому виданні читач знайде першу академічну розвідку Віктора Кльонкіна. Першу і за гіркою іронією долі останню. Пам'ятаючи про уподобання Віктора, думаю, що така публікація буде найкращою даниною його пам'яті».

9 липня 2019 року Віктор Кльонкін пішов з життя після короткочасної важкої хвороби.

Споживай з миром, Зброяре!